

CALOŚĆ (187) *sb f*

a oraz o jasne (w tym w a 5 r. błędne znakowanie).

sg *N* całość (10). ◇ *G* całości (10). ◇ *D* całości (2). ◇ *A* całość (23). ◇ *L* całości (142).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVII – XIX w.*

1. *Zupełność, kompletność, nieograniczoność, wszystko, ogół, całość*; *totum Mącz, Cn; integritas Cn* (24) : rofkazalyfczye tho wżitko naczałołczy zebraacz y zebrawłzi tho themv Czavłłowi nałchemv Wrancze podacz. *LibLeg* 11/141v; *Synechdoche* [...] *Figura grammatica cum a toto pars vel a parte totum intelligitur*, Gdy tylko część kładziemy á wżitkę całość rozumiemy/ albo zaś wżitkę całość kładziemy á część tylko rozumiemy. *Mącz* 437a; A w tym iáko wędá bołtwo zátáione/ nie tylko całość człowieczeństwa [...] przez zmartwychwstanie przywróciło *CzechEp* 149, 150; ábyfmy Ziemię Podláfka/ która przed przełzłemi czáły zupełnym á całym Prawem do Korony Polłkiéy zówżwe należała/ téyże Koronie/ to ieft Krółéłtwu Polłkiému przywrócili/ á w iéy piérwość y całość wczépili. *SarnStat* 1037; y siebie Krółéłtwu y Koronie iáko część do śwéy całości ziednoczyli *SarnStat* 1053, 1037, 1057 [2 r.], 1186 [2 r.].

Szereg: »(tak) w całości albo (i, jako) w części(ach)« (8): któryby przeciwko náłzému poštánowieniu w całości/ albo w części wyłtąpił *SarnStat* 52; który przerzeczony łkarb Zup ták w całości/ iáko w częściách [*in capite et in membris JanStat* 33]/ y wżyłtkich dochodách porządnie rołpráwił *SarnStat* 369, 163, 382, 948, 979, 1040, 1042.

Wyrażenie przyimkowe: »w całości« (12): Iakoż te⁸⁰ znak ieft w kropiach wodi ktore okragłe widamy, á to dla tego iż też woda w czałóci łwego żywiołu okragła ieft *GlabGad* B8v; *BielKron* 254v; tego nawięcey [!] pilnowáli/ iákoby wołłko głowne w całości iáko máćicá stało w łpráwie łwey nie porułzone *BielSpr* 14v, 15v. *Cf Szereg*.

2. *Nieuszkodzenie, nienaruszalność, niepodzielność, trwałość, zachowanie, znajdowanie się w stanie nienaruszonym, bez uszczerbku; incolumitas, integritas, salus Cn* (159) : Bo w cýele ine myeyłce ma głowá/ ine plecy/ żywot/ ręce/ nogi/ pálce/ ináklly też łpołob/ inłłá łpráwę/ nye ku łwemu tylko włáfnemu pożytkowi/ ále ku potrzebye y záchowányu całóci wślyłtkyego cýála łluzáca. *KromRozm III* F6v; *Instauro* [...] *Nápráwiam/ odnawiam/ku całócy prziwracam*. *Mącz* 171b; [*ciała ludzkie*] yuż w proch obrocone/ łłowem w łkrześć/ y do prawdziwey mocy/ władzey/ całóci/ dołkonáley przywieś/ ták iákie teras łá. *BiałKaz* E2v; á zásie/ iefli która rzecz z onych trzech ma w łobie iákie wblíženie/ tedy też Rzeczypołpolitey ná iey zacności y całóci wiele łchodzić muśi. *ModrzBaz* 4v; gdy ich [*artykułóv wiary*] całość/ pewnoś/ dawnoś/ włtáwicžnoś/ wedla łwey káždy dumy kierowác/ albo ráczey łzpoćić poczęli *ReszPrz* 91; abysmy iáko nairządniey, do wśzytkiego czego potrzebui R. P: y całosc iey przystepowac zawsze mogli *ActReg* 137, 75; żeby kárnoś Zołłnirłka przez cię zgwałcona thwoim karániem w całość łwą byłá wpráwiona. *Phil* E, N4; *LatHar* 38; Wáruiác w tych wślyłtkich ártýkułách całość y wážnoś *Conłtituciiéy wysłzéy miánowánéy SarnStat* 437; Y teraz gdy łzło o połpolitá wolnoś/ o práwá/ y o całość Rzeczypo. *SarnStat* 1051, 1068, 1086; *GrabPospR* K2; A iákoż tu całość połpolitego dobrá długo łie zołtác może *PowodPr* 74, 63, 77, 81 [2 r.]; *VotSzl* A2, B3v; áby łię w łpráwiedliwości/ y w pożytkách połpolitych/ y w dochowányu całóci Rzeczypołp: nie pochyłó. *SkarKazSej* 699b.

W charakterystycznych połączeniach: *całość korony, kościoła* (2), *ojczyzny, pokoju* (2), *rzeczypospolitej* (6); *całość kościelna*.

Zwroty: »w całości, całość (za-, do-)chow(yw)ać; w całości (za-,do-)chowan(y); zachowanie« [szyk zmienny] (36 : 2; 16 : 4): a ych odzyenye przełz czterdzyefzczy lath wczalołzczy zachouacz mógł *PatKaz I* 14; *LibLeg* 7/9v; á nádzieiá moiá o wybáwieniu twoiem wcałóci myłl moię záchowa. *RejPs* 101v; tám łnadź lepyey w całóci y dołtoyeńftwye łwym záchowaná yełt ewángelia/ to yełt/ náuká Kryftułowá. *KromRozm I* E3v, E4, N; *MurzNT* 21; *KromRozm II* v2; *Diar* 53; *LubPs* 12; *KrowObr* 23; *LeszczRzecz* A3v; ále Rzeczpołpolita y połpolftwo iey/ ktożkolwiek iey dobrze czyni y w całóci záchowywa iá/ tego łobie godnym być zowie *OrzRozm* P2v; áby ich role álbo zboża w całóci były záchowany. *BielKron* 57; wźzákże Sárázeni grob Páńłki w całóci chowáli dla pielgrzymow *BielKron* 178, 57, 227v, 377, 401; *RejAp* CC2, 89; *RejPos* 355; iełliby ludzie wierni Swiátość [!] Málżeńłką poználi/ y w całóci iá chowáli *KuczbKat* 250, 325, 435; á wolnołci y práwá ich w całóci záchowác *RejZwierc* 44v, 195; dochowáli by nam iefzcze byli do te⁸⁰ czáfu w całóci Monárchiey łwoiey Rzymłkiey bes wátpienia *BielSpr* 11, b4v; *CzechRozm* 82v; Abowiem Rzeczpołpolita niemoże inłzym łpofobe^m wcałóci być záchowána [*conservari*]/ iedno záchowanie^m wiáry nietylko obywatelo^m ábo prziiáciołom/ ále y nieprzyiáciołom^m. *ModrzBaz* 21v, 4 [2 r.], 5, [16], 22v, [41]v (16); *CzechEp* 27; A ktorem łpofobem Rzeczpołpolita rołłcie/ tym że teź záchowywa całóć łwoię. *GórnRozm* Mv; *Phil* B2, L, P; Powtóré, w całóci Rzeczypołpolitéy *corpus* dochowác. *SarnStat* 2, 1180; *SkarKaz*)(2v [2 r.], 116a; *VotSzl* A2v; *SkarKazSej* 688a.

»w całości stać« [szyk zmienny] (6): A kto mię ma ná bácznołci/ Stoi iego rzecź w całóci *BielKom* E5v; *BielKron* 77v; Y łtałá thá łławna koroná długo w całóci łwoiey *RejZwierc* 187; y miáłto w całóci łtałó *RejZwierc* 199v; *ModrzBaz* 18v, 19v.

»w całości trwać« (3): A dla tego teź rzadko łię w Polłzce tráfi taki dom/ ktoryby przez trzydźiełci lat w całóci trwał [*quae intervallo triginta annorum durent*] *ModrzBaz* 35v; *KochPs* 152; *StryjKron* 567.

»w całości (z)osta(wowa)ć (a. zostawić, a. zostawać)« [szyk zmienny] (9): włłakoź ołtanie w tzałołftzij iey czyłłtota dziewiczá. *OpecŻyw* 7; iżeby przedłye chleb y wino w całóci łwey támże zołtawáło. *KromRozm I* G3; będzieli ciáło zdrowe/ y głowá w łwey całóci zołtanie. *LeszczRzecz* A5v; *BielKron* 195; *RejAp* 67v; *RejZwierc* 248v; Ogládaymy łie ná przyłzłe rzeczy/ á zostawmy Cárthago w całóci *BielSpr* 38v; *ModrzBaz* 4v; *Phil* E4.

Wyrażenie: »całość serca« (1): áby vprzeymość y całóć łercá miedzy łobá záchowáli *SkarKaz*)(2v.

Szeregi: »całość i bezpieczeństwo« (1): á godzienby/ áby włzyłłtki rzeczypołpolité/ którékolwiek całóć y bełpieczeńłtwo łwé miłuiá/ tego práwá przeciwo niemu vżyli *KochWr* 22.

»jedność i całość« (1): Nie podlełzym/ práwi męczennikiem iefł/ kto iednołci y całóci Kołłóla Bóżeo nie rozrywa/ iáko ten co báłwanom ofiar nie oddawa. *ReszPrz* 110.

»zdrowie i całość« [szyk 4 : 1] (5): Wolnołć zdrowiu y całóci Rzeczypołpolitey dogadzac ma/ nie tey/ ábo owey ołobie. *GórnRozm* B2v, L3v, M3; o ktorey [*ojczyzny*] zdrowiu y całóci/ iáko łtárłzy łynowie iey/ pilnie y łerdecznie rádźic iefłtełłcie W. M. powinni. *VotSzl* A2v; *SkarKazSej* 695b.

»zupełność i całość« [szyk 2 : 1] (3): Byfmy niezliczone dobre vczynki czynili/ tedy przedfię nie mniefy karani będziefm/ iedno iako oni/ ktorzy ciālo iego tārǵali/ gdybychmy zupełność y całość kościelnā rozrywali. *SkarJedn* 5; *SkarŻyw* 92; *Phil* P.

Wyrażenie przyimkowe: »w całości« (92): *OpecŻyw* 17v; zebi tho fprawywfichi do nas poddanich ye⁸⁰ Cz. m. wczalofczy prziniofl y nam tho pooddawal. *LibLeg* 11/107v, 11/91v [3 r.]; Y coć do fprawiedliwofci/ Gdy iefł naczynie w całości *BielKom* F2v; Ale kto trwa we mnie cirpliwofci/ Ten zāwzdy ma fwoię rzecz w całości. *BielKom* F8; *KrowObr* 151; fnađzby był kāzdy z nich lepiefy w fwym pāńftwie ftāl/ y Rzeczpołpolitā w całości fprawował. *BielKron* 162v, 258; Sartatecta, Połpolite budowanie ktōre naymuyā tym fpofobem āby zās w całości budowanie y dāch oddano. *Mqcz* 368b; *StryjWjaz* C2; Co winne rodzicom/ co fāfiādom/ [...] ktorym fpofobem towārzyftwo z ludźmi y zgodę w całości zātrzymāć *ModrzBaz* 11; *KochTr* 10; Stātkow fzkutnych ciēfielkich doyrzeć/ āby zāwzfe w całości były. *GostGosp* 100; *SarnStat* 1004; *CzahTr* G; *SkarKazSej* 667a. Cf *Zwroty*.

a. O zdrowiu, życiu (31) :

Zwroty: »uść, przyść, iść, wyniść w całości« [szyk zmienny] (3 : 1 : 1 : 1): Dowiedzyał fie Saul/ obległ w miefcie Dawidā/ āle s poradā Bożā wyfzedł z miāftā z ludem fwym w całości. *BielKron* 66v, 202v, 312v, 396, 407v, 416.

»wrocic się w całości (do domu)« (4): *BielKron* 371, 424v; A gdy nie vznał zgody ni żadney miłofci/ Dobry fprawy wrocil fię do fwoich w całości. *CzahTr* E.

»zachować, zachowan, zachowanie w całości« [szyk zmienny] (6 : 1 : 1): *KromRozm III* G; ābyfmy około zāchowānia zdrowia fwego w całości wolności żon/ tākież y dzyeci nāfzych co dobrego vradzili *BielKron* 392 v, 90v, 91v, 163, 370; Iż iefłh Pan Bog moy czo będzye woiował zā mię/ ā iefłize fie mu podobam zāchować mię w czālości nā mieyfcu moim. *RejZwierc* 265; *BielSpr* 54v.

»w całości zostać« (2): gdy przyfzli/ kazano im brony podāć iefli chcā w całości zoftāć *BielKron* 313v, 54v.

Wyrażenie przyimkowe: »w całości« (31): abi on dal dobrowolnā droge zenye y finom nāfzim abi bili przepvczeny wczalofczy do nas *LibLeg* 10/63v, 11/66 [3 r.], 91 [2 r.]; ā iako tu nā moie przyrzeczenie w całości przyiechał/ tymże go obycziāiem odfyłam wezdrowiu do domu *BielKron* 197; ā zābawiałgo āzby Bāllāban z wielkim woŷkiem Tureckim przyciāgnāł w całości do Albāniey *BielKron* 255, 227v, 245v, 316v, 460. Cf *Zwroty*.

b. Dziewictwo, niewinność, czystość seksualna (2) :

Zwrot: »całość zachowywać, w całości zachowywan« (1 : 1): *KwiatKsiāż* C4v; Sā znimi y niewiāfty do tākiegołz ćwiczenia przyuczone: miefdy ktorymi wiele fię ich iufz wdziejwictwie z ftārzāło: całość czyłftego ciāłā niezprzymufzenia/ āle znabożeńftwā zāchowuiāć *SkarŻyw* 362.

Szereg: »całość to jest czystość« (1): Ma być tedy niemāła piecza mianā/ iżebi młōdzieńcici iako nadłuzey w całości/ to iefł/ w czyłftofci zāchowiwāni byli. *KwiatKsiāż* C4v.

Wyrażenie przyimkowe: »w całości« (1): *KwiatKsiāż* C4v cf *Szereg*.

*** *Bez wystarczājcego kontekstu* (4) : *Integritas* [...] *Zupełność*/ *całość* *Mqcz* 172a; *Soliditas* [...] *Cāłość*/ *zupełność*. *Mqcz* 399d; *Integritas* – *Szczerosc*, *czālosc*. *Calep* 547b; *Soliditas* – *Czālofcz*, *mocz*, *vgruntowanie*. *Calep* 989b.

Synonimy: **1.** ogół, wszystko, zupełność; **2.** bezpieczeństwo, bezpieczeńność, nienaruszenie, nienaruszność, nieuszkodzenie, trwałość; **b.** czystość, dziewictwo.

Cf CAŁKOWITOŚĆ, NIECAŁOŚĆ

FP